

35_{QDL}

Ponències, cròniques i notes

El dret a la ciutat*

José Manuel Bandrés Sánchez-Cruzat

Magistrat del Tribunal Suprem**

1. El dret a la ciutat: un dret simbòlic?
2. De la Carta europea de salvaguarda dels drets humans a la ciutat (Saint-Denis, 2000) a la Carta-Agenda mundial de drets humans a la ciutat (Florència, 2011)
3. El dret a la ciutat en un món globalitzat
4. La fortalesa de la ciutat com a fórmula convivencial i inclusiva de la vida democràtica col·lectiva

Resum

El dret a la ciutat es reconeix com un dret humà emergent, que tracta d'enfortir l'estatut de ciutadania de què són titulars tots els seus habitants. La ciutat constitueix una comunitat política integrada per ciutadanes i ciutadans lliures i iguals que aspiren a desenvolupar la seva vida col·lectiva units fraternalment per vincles de solidaritat. La Carta europea de salvaguarda dels drets humans a la ciutat i la Carta-Agenda mundial de drets humans a la ciutat, són instruments de reivindicació i d'implementació de polítiques públiques inclusives, destinades a garantir la convivència democràtica dels residents d'una ciutat en condicions concordes amb la dignitat humana.

Paraules clau: *ciutat; democràcia local; drets humans de proximitat; polítiques públiques contra els apartheids.*

The right to a city

Abstract

The right to a city is being recognized as an emerging human right to all its citizens and its aim is to strength the status of the citizenship. The city constitutes a political community that is integrated by free and equal citizens, which aspire to develop their collective life all together, fraternally and with solidarity. The European Charter for the Safeguarding of Human Rights in the City and the Global-Charter Agenda for Human Rights in the City are tools for recognizing and implementing inclusive public policies aimed to guarantee democratic coexistence between citizens of a city according to human dignity.

Keywords: *city; local democracy; proximity human rights; public policies against apartheids.*

Article rebut el 26/12/2013; acceptat el 20/05/2014.

* Text preparatori de l'al·locució pronunciada el 12 de desembre de 2012 al *Stade de France* de Saint-Denis, en el marc de la I Trobada mundial de ciutats pel dret a la ciutat.

** Va ser president de la Comissió Científica que va redactar la Carta europea de salvaguarda dels drets humans a la ciutat, proclamada a la ciutat de Saint-Denis el 18 de maig de 2000.

1. El dret a la ciutat: un dret simbòlic?

El dret a la ciutat es configura com un dret humà emergent que, estenent i complementant el catàleg de drets proclamats en la Declaració universal de drets humans de 10 de desembre de 1948, determina el reconeixement d'un estatut de ciutadania revaloritzat, derivat de la consideració de la ciutat com un espai públic col·lectiu que garanteix a tots els seus habitants el gaudi més ampli dels drets polítics, econòmics, socials, culturals i mediambientals.¹

El dret a la ciutat, que es fonamenta, des de la perspectiva de la seva significació ideològica, en el redescobriments de la ciutat com a àmbit espacial de convivència democràtica i diversitat, és proclamat i reconegut per assegurar la materialització i realització de la llibertat i la igualtat.

El dret a la ciutat és l'expressió d'un dret col·lectiu que aspira a recompondre la ciutat, a reconstruir aquest privilegiat espai de socialització, a definir els processos d'urbanització en paràmetres no mercantilistes, des dels postulats que informen la noció dels drets humans.

El dret a la ciutat es caracteritza com un dret democràtic, que promou la participació dels ciutadans en la presa de decisions del Govern local; com un dret de resistència contra les polítiques municipals antisocials, segregadores, excloents o discriminatòries; com un dret de dissidència, que encoratja el sorgiment de moviments polítics i socials alternatius; i com un dret d'alliberament, perquè estimula la lluita per la dignitat humana a favor dels desposseïts.

La ciutat es concep com el marc institucional d'exercici de la llibertat i de consecució de la democràcia més proper als ciutadans.

La ciutat és, sobretot, una comunitat de ciutadans lliures i iguals, que desenvolupen la seva vida col·lectiva units fraternalment per deures recíprocs de solidaritat.

Els habitants, residents d'una ciutat determinada, integren la "comunitat política local", que adopta fórmules democràtiques de govern, legitimades per la seva gestió compromesa amb el respecte als valors fo-

namentals de dignitat humana, tolerància, ètica social i justícia.

La ciutat és, en aquest sentit, l'escenari "natural" d'emancipació dels éssers humans, de reivindicació i conquesta dels drets humans.

La ciutat és alhora un espai d'aprenentatge de drets i un àmbit d'aplicació i de concreció dels drets de ciutadania, d'afirmació dels drets de participació política.

La formulació del dret a la ciutat es correspon amb la noció de "drets humans de proximitat", que engloba les llibertats urbanes, identificades com els drets i les llibertats la realització dels quals té virtualitat en l'àmbit específic territorial local.²

La configuració dogmàtica dels drets humans de proximitat, es fonamenta en la idea que l'aprofundiment de la democràcia local requereix l'elaboració i aplicació per part dels governs locals de polítiques públiques efectives de promoció i defensa dels drets humans, en l'àmbit espacial de les ciutats.

L'exigibilitat d'implementar una acció de govern compromesa amb la protecció dels drets humans de tots els habitants de la ciutat, constitueix un paradigma axiològic de la governança local, que dóna expressivitat a la idea de territorialització de la democràcia.

El dret a la ciutat garanteix un feix complex de drets civils i polítics, que configuren un estatut de "ciutadania local", tendent a promoure i fomentar la participació política de tots els habitants del municipi en la gestió dels assumptes públics que afecten la col·lectivitat local.

Els ciutadans tenen reconegut en les seves constitucions nacionals el dret a participar en la vida política local mitjançant l'elecció dels seus representants, que integren el Govern municipal. Però el dret a la ciutat comporta l'extensió d'aquest dret de participació política, en imposar el reconeixement de la titularitat del dret de sufragi actiu i passiu en l'àmbit municipal a totes les persones majors d'edat no nacionals que compleixin determinades condicions de residència a la ciutat.

La centralitat del principi representatiu i del sufragi universal, com a pressupostos de la democràcia local i

1. Sobre el dret a la ciutat, *vid.* BANDRÉS SÁNCHEZ-CRUZAT, José Manuel, "Derechos humanos de proximidad y democracia local: El significado de la Carta Europea de Salvaguarda de los Derechos Humanos en la ciudad", en *16 ensayos sobre democracia, justicia y derechos humanos*, El Justicia de Aragón, Saragossa, 2012, p. 273 i seg. Disponible en <http://www.eljusticiadearagon.com/documentos/N49Ensayos.pdf>. *Vid.*, també, VIANA GARCÉS, Andrée, "El derecho a la ciudad: Diagnóstico de un derecho emergente", i PONCE SOLÉ, Juli, "Derecho a la ciudad y desarrollo local", en la Conferència internacional *La protección de los derechos humanos por las defensorías del pueblo*, Universitat d'Alcalá, juny de 2011.

2. Sobre la noció de llibertats urbanes, *vid.* BORJA, Jordi, *La ciudad conquistada*, Alianza Editorial, Madrid, 2003.

com a base de legitimitat del Govern local, resulta plenament compatible amb el reconeixement del dret dels ciutadans, i de les associacions veïnals i grups o col·lectius en què s'integren, a participar en els procediments de presa de decisions de l'ajuntament.

El dret a la ciutat promou la institucionalització de mecanismes de participació ciutadana que afavoreixin el diàleg permanent, lleial i responsable entre els representants polítics municipals i la ciutadania, que permetin corregir la devaluació de la democràcia local.³

El dret a interpellar les autoritats locals, el dret a formular peticions i a presentar mocions a la corporació local, i el dret a ser informats i consultats respecte dels assumptes d'interès públic que conformen l'activitat municipal, constitueixen elements bàsics de participació ciutadana i de control democràtic del Govern local, que eviten el distanciament dels veïns dels assumptes públics.

El dret a la ciutat compromet també el reconeixement d'un elenc complex de drets econòmics, socials, culturals i mediambientals.

Les ciutats es reconeixen com a institució de solidaritat, en la mesura que els governs locals assumeixen la responsabilitat política de promoure la integració i la inclusió social, i de combatre la segregació, impulsant polítiques que persegueixin reduir de manera efectiva les desigualtats.⁴

El Govern local és un poder públic o una organització pública constituïts per proveir el bé públic de la solidaritat. El Govern de la ciutat ha d'assegurar i de garantir a tots els seus residents, sense excepció, el dret general d'accedir als serveis públics de protecció social.

La ciutat s'identifica com a "mantell protector" de l'Estat de benestar, perquè ha de formular i d'executar polítiques socials conseqüents amb el valor de la dignitat humana, destinades als ciutadans i col·lectius més desfavorits i vulnerables.

El dret a un desenvolupament urbanístic sostenible de la ciutat es comprèn en la formulació del dret a la ciutat de manera essencial, perquè és determinant de les condicions estructurals d'habitabilitat del territori municipal.

La ciutat, des d'aquesta perspectiva d'ordenació i de regulació del seu àmbit territorial, és gestió racionalitzadora de l'espai públic ciutadà, que requereix l'aplicació de polítiques transformadores que afavoreixin la integració social dels seus habitants.

La urbanització de la ciutat, que constitueix un element bàsic del desenvolupament local, ha de ser condecordant amb els fonaments que sustenten el dret a la ciutat, de manera que ha de promoure la construcció i conservació dels espais públics col·lectius amb l'objectiu d'afavorir la redistribució social.

El dret a la ciutat mediambientalment sostenible implica que les autoritats locals es comprometen a adoptar mesures adequades que preservin la qualitat dels elements ambientals que condicionen la vida dels seus habitants, que permetin excloure qualsevol tipus o classe de contaminació que comprometi la salut o el benestar col·lectiu.

La "ciutat ecològica" es basa en una concepció equilibrada del desenvolupament socioeconòmic del medi urbà, que preservi els valors mediambientals relatius a l'aire, l'aigua, el paisatge, els espais verds, els parcs i jardins, i els béns del patrimoni cultural.

El dret a la ciutat garanteix el dret a accedir a un habitatge digne com un element fonamental de les polítiques d'integració i de cohesió social, l'execució de les quals correspon als governs locals.

La ciutat es presenta com un conjunt de residències, d'albergs o allotjaments públics o privats als quals els ciutadans poden accedir de manera assequible amb la finalitat de desenvolupar la seva vida privada i familiar.

El dret al treball, a una ocupació digna, no es pot considerar com un dret social desvinculat de l'àmbit de competències del Govern local, perquè les ciutats no són alienes a les polítiques d'incentivació de l'ocupació i de lluita contra l'atur que poden adoptar les autoritats estatals.

El dret a la ciutat exigeix de les autoritats locals, en col·laboració amb les autoritats estatals, l'adopció d'estratègies públiques contra la segregació urbana,

3. Sobre el desenvolupament institucional dels instruments de participació dels ciutadans a la vida pública, *vid.* DOMÍNGUEZ VILA, Antonio, "Democràcia real o democràcia representativa", *El Cronista del Estado Social y Democrático de Derecho*, octubre 2012, p. 74 i seg.

4. La necessitat d'impulsar polítiques que combatin el fenomen "de la ciutat dual" que sorgeix a les grans urbs metropolitaniques, i promoguin la inclusió social, és posada de manifest per BORJA, Jordi i CASTELLS, Manuel, *Local y global – La gestión de las ciudades en la era de la información*, Taurus, Madrid, 1997, p. 59 i seg.

produïda per pràctiques discriminatòries que regeixen en el mercat immobiliari i que afavoreixen l'*apartheid* urbà, amb l'objectiu d'impedir la formació de guetos a les nostres urbs per raons ètniques, econòmiques, socials o culturals.

El dret a la ciutat no és només un dret entranyable, des del punt de vista de la seva formulació, en pretendre regular les relacions socials i la convivència ciutadana en l'àmbit urbà des de l'adhesió i el respecte dels valors inderogables que identifiquen la nostra civilització -dignitat, llibertat, igualtat i no-discriminació-.

El dret a la ciutat no es configura com un mer dret programàtic, orientador de la política local, perquè és un dret amb força jurídicament vinculant per al Govern local, que, a un estat constituït com a estat social, assumeix la responsabilitat pública de revocar els obstacles que dificultin la participació dels ciutadans en la vida política, econòmica, cultural i social de la comunitat local.⁵

Les legislacions de nombrosos estats democràtics posen a disposició dels ciutadans un conjunt d'accions que, emparades en el reconeixement del dret a la ciutat, poden ser executades davant els tribunals de justícia contra les decisions de les autoritats locals que lesionin els drets polítics, econòmics, socials i ambientals.

El dret a la ciutat no es descriu com un dret desagregat o fragmentat en un elenc complex de drets socials de caràcter autonòmic o independent, perquè es basa en una concepció unitària com correspon a la seva consideració de dret humà, la protecció del qual es garanteix de manera integral i indivisible.⁶

2. De la Carta europea de salvaguarda dels drets humans a la ciutat (Saint-Denis, 2000) a la Carta-Agenda mundial de drets humans a la ciutat (Florència, 2011)

El dret a la ciutat emergeix en els albars d'aquest segle XXI, en el marc d'un moviment polític i social integrat per ciutats i ciutadans que reivindiquen el protagonisme institucional de les col·lectivitats locals en la defensa dels drets humans.⁷

La Carta europea de salvaguarda dels drets humans a la ciutat (CEDHC), subscripta el 18 de maig de 2000, a la ciutat de Saint-Denis, i ratificada en l'actualitat per més de 400 ciutats europees, constitueix, prevalentment, un document de caràcter polític i amb vocació normativa en què es plasma el compromís dels governs locals signataris de promoure un sistema eficient de protecció dels drets humans a nivell del municipi, mitjançant el reconeixement d'un catàleg complex de drets individuals i col·lectius, l'aplicació dels quals contribueix a assegurar la realització política, econòmica, social, ecològica i cultural, sense discriminació, de tots els seus habitants.⁸

La CEDHC neix amb la finalitat específica de projectar en l'àmbit espacial de la ciutat el llenguatge universal dels drets humans, el llenguatge de "ciutadania". La CEDHC sorgeix amb el propòsit rector d'introduir i irradiar als hàbitats urbans el discurs emancipador i reivindicatiu dels drets humans.

La CEDHC, com a text que codifica i confereix densitat normativa a algun dels drets polítics i econòmics enunciats en la Declaració universal dels drets humans i en els pactes internacionals de drets econòmics i socials i de drets civils i polítics, i reconeix la seva titularitat

5. Una anàlisi crítica de la concepció dels drets humans, socials i econòmics com a drets programàtics, en POGGE, Thomas, *La pobreza en el mundo y los derechos humanos*, Paidós, Barcelona, 2005, p. 93 i seg.

6. André Viana Garcés ha posat en relleu que el dret a la ciutat es garanteix com un bloc sistemàtic, i no com una suma de components que admeten protecció dispersa i en el grau que l'operador jurídic considera oportú o convenient d'acord amb criteris aliens al dret mateix (*opus cit.* nota 1, p. 110).

7. La idea de considerar i caracteritzar el dret a la ciutat com un nou dret humà emergent, i de codificar en una carta el feix complex de drets que s'engloben en el dret a la ciutat, amb l'objectiu que els governs locals assumissin més protagonisme en la protecció i salvaguarda dels drets humans, va ser proposada per l'autor d'aquest article, José Manuel Bandrés, designat coordinador científic de la Conferència europea de ciutats pels drets humans que es va celebrar a Barcelona els dies 15 i 16 d'octubre de 1998, en ocasió de la commemoració del 50 aniversari de la Declaració universal de drets humans. *Vid. Memoria Conferencia Europea de Ciudades por los Derechos Humanos*, Ajuntament de Barcelona - Fundació ONCE, Barcelona, 2000.

8. La Carta europea de salvaguarda dels drets humans a la ciutat, va ser elaborada per un comitè científic presidit per José Manuel Bandrés i integrat per Monique Chemillier-Gendreau, catedràtica de Dret Internacional de la Universitat de París, Asbjorn Eide, president de l'Institut de Drets Humans de Noruega, Lorenzo Martín-Retortillo, catedràtic de Dret Administratiu de la Universitat Complutense de Madrid, Patrice Meyer-Bisch, president de l'Institut de Drets Humans de Friburg, Giovanni Pitruzella, catedràtic de Dret Administratiu de la Universitat de Palermo, Madeleine Reberioux, expresidenta de la Lliga Francesa de Drets Humans, i Jaume Saura, professor de Dret Internacional de la Universitat de Barcelona i director adjunt de l'IDHC.

a favor de tots els habitants de la ciutat, constitueix el punt de partida de les accions del Govern local vertebradores de la ciutat.

L'ambició de la CEDHC és donar coherència i valor democràtic a les polítiques sectorials municipals, perquè la "governabilitat de la ciutat" es vincula de manera inexorable a l'observança per part del Govern local del mandat de respecte als drets humans, que implica la reafirmació de les nocions d'universalitat, interdependència i indissociabilitat, de manera que el desenvolupament i el progrés de la ciutat es nuen i es conformen amb el desenvolupament progressiu dels drets humans.

La CEDHC actualitza i complementa dos convenis adoptats pel Consell d'Europa, que configuren, respectivament, l'ordre públic de les llibertats i l'ordre públic institucional dels ens locals: el Conveni per a la protecció dels drets humans i de les llibertats fonamentals, fet a Roma el 4 de novembre de 1950, i la Carta europea d'autonomia local, feta a Estrasburg el 15 d'octubre de 1985.

La CEDHC estableix l'obligació dels poders públics locals de respectar els drets humans que s'hi enuncien, i d'adoptar les mesures necessàries per a assegurar el reconeixement i l'aplicació eficaç a totes les persones residents a la col·lectivitat local. La CEDHC té com a fonament la consideració dels ens locals com a institucions essencials d'un règim democràtic, dotades d'autonomia política i administrativa, i investides de competències per fer efectius els drets democràtics, polítics, econòmics, socials, culturals i mediambientals dels ciutadans.

Les conferències de ciutats pels drets humans celebrades a Venècia (9 i 10 de desembre de 2002, convocada amb l'eslògan "L'aire de la ciutat ens fa lliures"), Nuremberg (9 i 10 de desembre de 2004, "Com implementar els drets humans a la ciutat"), Lió (11 i 12 de desembre de 2006), Ginebra (8 i 9 de desembre de 2008, "Drets humans: les ciutats es comprometen concretament") i Tuzla (7 a 9 d'octubre de 2010), seguint l'estela de les conferències de Barcelona (1998) i de Sant-Denis (18 i 19 de maig de 2000), han permès consolidar una aliança estable i informal de ciutats pels drets humans, que ha propiciat l'intercanvi d'iniciatives, experiències i programes desenvolupats per aplicar

la CEDHC, i ha contribuït a crear una plataforma ideològica en favor dels drets humans i de combat contra la intolerància, la xenofòbia, el racisme, la desigualtat social i la pobresa.⁹

La Carta-Agenda mundial de drets humans a la ciutat, adoptada per Ciutats i Governos Locals Units (CGLU) a la ciutat de Florència, l'11 de desembre de 2011, té com a objectiu bàsic impulsar les polítiques locals de promoció i consolidació dels drets humans, partint de la idea essencial que els habitants que resideixen a ciutats, amb caràcter permanent o no, són considerats "ciutadans i ciutadanes" dotats de dignitat i d'un estatut polític que prohibeix qualsevol mena de discriminació.

La Carta-Agenda mundial de drets humans a la ciutat (CAMDHC) s'articula en la formulació d'un feix complex de drets i en la configuració dels programes o de les accions exigibles per dur-ne a terme l'aplicació.

En la CAMDHC es reconeixen expressament el dret a la ciutat, el dret a la democràcia participativa, el dret a la pau cívica i a la seguretat, el dret a la igualtat de dones i d'homes, el dret a la igualtat de nenes i nens, el dret a serveis bàsics de proximitat, la llibertat de consciència, religió, opinió i informació, els drets de reunió, d'associació i de sindicació, drets culturals, el dret a l'habitatge i al domicili, el dret a l'aigua potable i a l'alimentació, i el dret al desenvolupament urbà sostenible.

La CAMDHC s'inspira en els postulats de la Carta europea de salvaguarda dels drets humans a la ciutat (Saint-Denis, 2000), la Carta mundial del dret a la ciutat (Porto Alegre, 2001), la Carta de drets i responsabilitats de Montreal (2006), la Carta de la ciutat de Mèxic pel dret a la ciutat (Mèxic, 2010), i la Declaració universal dels drets humans emergents (Barcelona-Monterrey, 2007).

La CAMDHC compromet els governs locals a impulsar accions de signe molt diferent, que incentivin l'efectivitat dels drets humans proclamats, que suposen la determinació d'uns estàndards mínims de protecció del dret garantit. Poden servir d'il·lustració a aquesta apel·lació a la responsabilitat dels governs locals d'afavorir l'exercici de drets socials bàsics, les propostes que es formalitzin respecte del dret a l'habitatge i al domicili:

"A corto-plazo

9. *Vid.* BANDRÉS SÁNCHEZ-CRUZAT, José Manuel, "La Carta Europea de Salvaguarda dels Drets Humans a la Ciutat: perspectives i reptes. 'Més drets per a més ciutadans'", *Barcelona Societat*, núm. 18, 2010, p. 17-22.

"a) Evaluación de las necesidades de alojamiento en función del perfil de la población de la ciudad y creación o refuerzo de un servicio municipal de apreciación de dichas necesidades.

"b) Evaluación de la situación de los asentamientos informales en la ciudad y diálogo con sus actores para asegurar sus posesiones y estatus y mejorar sus condiciones de vida.

"c) Suspensión inmediata de los desalojos que no cuenten con todas las garantías procesales, respeten el principio de proporcionalidad y prevean una compensación justa, especialmente para los asentamientos informales; así como establecimiento de un sistema de protección y alojamiento alternativo para las personas que son desalojadas.

"d) Incremento de suelo público a través de un desarrollo urbano, planeamiento y distribución por zonas bien planificado y con participación ciudadana a favor de la población de baja renta.

"e) Establecimiento de un servicio especializado para migrantes con la voluntad de integrar y colaborar con las asociaciones de migrantes en los procesos de negociación y gestión de las políticas y servicios locales relativos a vivienda y domicilio.

"f) Observación atenta de las necesidades de las personas de paso y otras poblaciones nómadas en el ámbito de la vivienda.

"g) Adopción de un plan de construcción de vivienda pública o protegida, accesible para las personas de baja renta, así como de provisión de refugios dignos para las personas sin hogar."

3. El dret a la ciutat en un món globalitzat

Les ciutats, que conformen l'espai vital del nostre planeta, on cada vegada residim més persones, no poden romandre impassibles davant els desafiaments que representa la globalització, perquè són decisives en l'adopció i aplicació de polítiques que tracten de recompondre aquest món fragmentat.

En un món globalitzat i interdependent, des de la perspectiva política, econòmica, social i mediambiental,

les ciutats emergeixen assumint noves funcions i responsabilitats que transcendeixen de l'esfera local, esdevenint actors polítics estratègics de la governança de la mundialització.

Les ciutats s'interrelacionen entre si forjant aliances cooperatives en els diferents àmbits de la seva activitat, que es projecten impulsant i consolidant "xarxes de ciutats" que, per defensar interessos comuns, actuen com si es tractés d'una "sola ciutat global".¹⁰

Les ciutats irrompen en l'escena mundial aportant un model social de convivència democràtica, que descansa en la força institucional dels drets humans com a imperatiu local i com a imperatiu global.

Les ciutats assumeixen la responsabilitat de coorganitzar l'"espai planetari", per la qual cosa han d'adoptar estratègies que respectin els béns col·lectius universals lligats a la conservació de la natura, que evitin la urbanització salvatge i especulativa del territori, com propugnava Henri Lefebvre.¹¹

Les ciutats es comprometen amb la Declaració del mil·lenni, adoptada per l'Assemblea General de Nacions Unides, el 8 de setembre de 2000, que promou que la mundialització esdevingui una força positiva per a tots els habitants del planeta i sigui plenament inclusiva i equitativa.

Per això, les ciutats, com a forces actives de la globalització humanista, al costat dels estats, dels quals formen part, assumeixen la responsabilitat col·lectiva de respectar i defensar els principis de la dignitat humana, la igualtat i l'equitat en el pla mundial, comproment-se a intensificar esforços solidaris a favor de la democràcia, la llibertat i el desenvolupament sostenible del nostre entorn.

El dret a la ciutat assumeix aquesta vocació transnacional i internacionalista en la mesura que constitueix una resposta de les ciutats als reptes i desafiaments de la globalització, en nom d'aconseguir "un ordre global" equilibrat, més just i solidari.

El dret a la ciutat se sanciona amb el decidit propòsit de posar en relleu que l'ordre civilitzador global es construeix amb el transcendent i decisiu concurs dels governs locals, que promouen polítiques de desenvolupament institucional dels drets humans.

10. Sobre la globalització i els reptes de la bona governança, *vid.* BERGGRUEN, Nicolas i GARDENS, Nathan, *Gobernanza inteligente para el siglo XXI*, Taurus, Madrid, 2012.

11. Sobre l'exigència d'organització de l'espai planetari i les responsabilitats dels governs locals d'adoptar mesures i estratègies de desenvolupament urbanístic que respectin la naturalesa, *vid.* LEFEBVRE, Henri, *Tiempos equívocos*, Kairós, Barcelona, 1976, p. 221 i seg.

4. La fortalesa de la ciutat com a fórmula convivencial i inclusiva de la vida democràtica col·lectiva

La fortalesa de la ciutat resideix en la capacitat mobilitzadora dels seus habitants per a la creació, en l'àmbit municipal, de condicions de vida col·lectiva concordes amb el respecte a la dignitat humana.

Les ciutats es signifiquen i es redescobreixen com a institucions al servei de la vertebració i el desenvolupament de la democràcia real, i com a organitzacions col·lectives que promouen la igualtat de drets i la justícia social, perquè participació política i inclusió social són els dos postulats essencials que fonamenten la governança local i que legitimen el poder local.

Les ciutats s'han d'identificar per la seva passió per la llibertat, per dipositar les seves esperances en el respecte als drets humans com a signe de civilització, que exigeix dels ciutadans i dels governs locals oferir respostes als desafiaments de la solidaritat en aquests temps equívocs de desconcert global.

Un planeta integrat per ciutats solidàries, compromeses amb l'esdevenir dels éssers humans com a persones lliures i iguals en dignitat i drets, constitueix un dels reptes d'aquest mil·lenni, per a la consecució del qual hem de treballar.

L'ànima de la ciutat, l'essència democràtica de la ciutat, s'evidencia, com expressa l'article I de la Carta europea de salvaguarda dels drets humans a la ciutat, en la seva ambició, en la seva convicció, en la seva aspiració, en la seva potencialitat d'afrontar processos de transformació de la convivència social en l'àmbit de les nostres urbs i metròpolis, per tal d'aconseguir la realització de la llibertat, la igualtat i la justícia, que permeti desterrar, definitivament, les desigualtats i les discriminacions il·legítimes que atempten contra el futur comú de la nostra humanitat. ■